

ПРОБЛЕМА МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СПІВРОБІТНИЦТВА ДНЗ І СІМ'Ї

Юлія Луцик
Київ

В статті розкрита проблема виховання моральних якостей особистості в умовах співробітництва дошкільного навчального закладу і сім'ї.

Ключові слова: моральне виховання, дитина дошкільного віку, взаємодія дошкільного навчального закладу і сім'ї.

Постановка проблеми. В умовах дегуманізації суспільних відносин, підкорення їх потребам ринку, девальвації й релятивізації моральних цінностей, втрати виховних ідеалів, відчуження людей один від одного робить сьогодні проблему морального виховання все більш актуальною. Тому важливим є пошук ефективних форм, методів та засобів морального виховання підростаючого покоління, зокрема дошкільників у співробітництві ДНЗ і сім'ї.

Моральне виховання особистості в сучасних умовах розвитку суспільства – проблема, яка хвилює вчених різних галузей наук, тому є предметом багатьох психолого-педагогічних досліджень. Воно є значущим для демократизації українського суспільства, бо шлях до успіху в сучасному українському вихованні веде тільки через моральне відродження і практичне завдання вихователя полягає в удосконаленні того середовища, в якому живуть діти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання морального виховання в різних аспектах глибоко вивчали Т. Алексеєнко, Є. Арнаутова, О. Барабаш, І. Бех, О. Вишневський, І. Гребенніков, О. Докукіна, О. Кононко, О. Косарева, В. Котило, С. Ладивір, Т. Маркова, Т. Науменко, В. Павленчик, В. Постовий, Т. Поніманська М. Стельмахович, В. Сухомлинський та зарубіжних дослідників А. Адлера, Т. Гордона, Р. Дрейкурса, Я. Хамяляйнен та інших науковців.

Метою статті є розкриття поняття моральності та її виховання у дошкільників в умовах співробітництва ДНЗ і сім'ї.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз і порівняння тлумачення терміна “моральне виховання” зарубіжними та вітчизняними вченими показав, що незважаючи на спільні елементи в розумінні його існують відмінності. Термін “моральне виховання” в зарубіжних працях трактується як “moral development” (моральний розвиток) або “moral education” (моральна освіта). Проте провідні сучасні науковці доходять висновку про суть моралі, уявленням про моральні цінності. Поняття «моральне виховання» в педагогічній науці є широковживаним, але немає чіткої визначеності.

На основі логіко-семантичного й лінгвістичного аналізу визначено близько ста моральних понять, які характеризують досліджувані нами якості. Наприклад, благородство, старанність, смирення, делікатність, піклування, шанобливість, скромність, лагідність та інші. Саме ці базові якості особистості педагоги мають сформувані у дітей дошкільного віку, спираючись на положення Базової програми розвитку дитини «Я у світі» [2].

У цій статті моральне виховання розглядається нами як спеціально організована міжособистісна взаємодія педагога з вихованцями на основі норм і принципів гуманізму, що має на меті формування моральної вихованості, яка передбачає систему моральних знань, умінь, навичок, переконань, поглядів, норм. Це, на нашу думку, одна з найважливіших характеристик особистості, основу яких становлять домінуючі людські цінності. А завдання морального виховання визначаються нами як процес трансформації суспільно значущих норм, принципів, регулюючих взаємовідносини, загальнолюдські моральні цінності в індивідуальні якості й формування на цій основі відповідних моральних якостей.

Проблема морального розвитку або формування моральних якостей особистості дошкільників стояла перед педагогами завжди, які у своїх працях доводили, що саме у дошкільному віці складаються основні моральні інстанції, зміцнюються основи особистості та формується ставлення до інших людей. Ці важливі компоненти працюють на досягнення головної мети виховання підростаючого покоління – формування гармонійно розвиненої особистості.

Разом з тим, методи такого виховання далеко не такі зрозумілі та являють собою серйозну педагогічну проблему. «Сутність морального виховання, – писав О. Вишневський, – полягає в тому, що людина утверджує в собі свою природну схильність до добра та готовність відстоювати його в собі та житті. Це виховання зорієнтоване на засвоєння людиною абсолютних вічних норм співжиття, які носять універсальний, вселюдський характер і являють собою необхідний елемент людяності» [4, с. 78-122].

Аналізуючи педагогічні дослідження з питання взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї доцільно відмітити, що до 60-70-х років ХХ ст. основне значення приділялося питанням необхідного залучення батьків і громадськості до активної виховної діяльності, а дослідження 70-80-х років й дотепер відрізняються плідними пошуками педагогічно цілеспрямованої системи організації і методики спільної виховної діяльності дошкільного навчального закладу, школи, сім'ї, громадськості та науково обґрунтованих форм їхньої взаємодії у цілісному виховному процесі – в ДНЗ, школі, сім'ї.

Сім'я, як і дошкільний навчальний заклад, здійснює моральне, розумове, трудове, естетичне і фізичне виховання, вона є природним середовищем первинної соціалізації дитини, джерелом її матеріальної та емоційної підтримки, засобом збереження і трансляції культурних цінностей від покоління до покоління [1, с. 9].

Відомо, що сім'я функціонує на основі спільного побуту, економічного, морально-психологічного укладу, виховання дітей та взаємної відповідальності. Вона забезпечує соціалізацію людини, самореалізацію особистості, захист від проблем, сприяє формуванню особистості з усталеною поведінкою.

Важливим у сімейному вихованні є те, наскільки родина живе інтересами всього народу, інтересами держави, суспільства. Діти прислухаються до розмов батьків і стають свідками їхніх вчинків, радіють успіхам, співчують невдачам. Науковцями доведено, що дієвим чинником морального виховання в сім'ї є спільна трудова діяльність батьків і дітей. З раннього дитинства їх слід залучати до сімейної праці, вони повинні мати конкретні трудові обов'язки,

адекватні їх віковим можливостям. Така співпраця дітей з батьками має більш вагомий виховний вплив, ніж словесні повчання [8, с. 9].

У сім'ї дитина набуває вмінь і навичок в різних сферах суспільного життя, насамперед, навичок людського спілкування. Поступово в неї формується досвід сімейного життя, ставлення до родини. Сучасні сім'ї різноманітні й від того, в якій саме сім'ї живе дитина, залежить, яким змістом наповнюється процес формування її особистості.

Сім'я не є ізольованим мікро середовищем, оскільки багатоканальні зв'язки з'єднують її з суспільством, а різноманітні зовнішні чинники впливають на її виховання. Важливе місце тут належить закладам освіти, педагогам, які завдяки фаховій освіті володіють необхідними психолого-педагогічними знаннями, професійними вміннями і навичками, що є важливою складовою в педагогічному трикутнику «дитина – батьки – вихователь». Йдеться про такий зміст педагогічної діяльності вихователя дошкільного навчального закладу, яка спрямована на роботу щодо:

- підвищення готовності батьків до виховання дітей, на усвідомлення ними важливості відповідального батьківства;
- надання всім дорослим членам родини певної психолого-педагогічної, фізіолого-гігієнічної, правової інформації;
- на формування у них відповідних знань, практичних умінь та навичок.

Цьому безпосередньо сприятиме педагогічна просвіта батьків та чітка її організація.

Питання про співпрацю дошкільного закладу з родинами вихованців завжди було і залишається надзвичайно важливим для дошкільної педагогіки. Організація роботи з батьками в сучасному дошкільному освітньому закладі має здійснюватись за такими основними напрямками:

- вивчення сімей, їх виховного потенціалу;
- залучення батьків та усіх дорослих членів родини до навчально-виховного процесу як рівноправних учасників;

- інтеграція зусиль і гармонізація взаємин педагогічного колективу та батьківської громадськості в створенні сприятливих умов для ефективної роботи освітнього закладу;

- формування педагогічної культури сучасної сім'ї та допомога батькам в їх психолого-педагогічній самоосвіті;

- корекція виховної діяльності родин із різним типом сімейного неблагополуччя тощо[7, с. 9].

Також варто наголосити на необхідності тісної взаємодії психологічної служби, дошкільного навчального закладу та кожного вихователя. Саме практичний психолог має допомогти педагогам і батькам:

- знайти вихід з конфліктної ситуації, що може скластися;
- оволодіти навичками та прийомами міжособистісного спілкування дітей з однолітками, батьків з дітьми, вихователів з батьками тощо.

Основні форми організації роботи педагогів з батьками щодо морального виховання дошкільника в сучасному дошкільному навчальному закладі можна класифікувати наступним чином:

Індивідуальні: бесіди, вступне анкетування, консультації, попередній візит у дошкільний навчальний заклад, співбесіда, складання угоди щодо роботи ДНЗ, вивчення досвіду сімейного виховання через відвідування сім'ї та домівки дитини, телефонний зв'язок, анкетування, залучення батьків до життя дитячої групи та інші.

Наочні: батьківські куточки, тематичні стенди, інформаційні листки, виставки дитячих робіт, ширмочка, дошка оголошень.

Письмові: анкетування, скринька ідей, порад та пропозицій, індивідуальні зошити, реклама книг або журналів щодо проблем сімейного виховання, родинні газети, педагогічна бібліотека, вітання, відео фрагменти щодо організації різних видів діяльності, режимних процесів, родинний альбом тощо.

Групові: консультації, практикуми, клуб взаємодопомоги, школа молодих батьків, гуртки, збори, зустрічі з цікавими людьми, вечори запитань і відповідей, засідання батьківського комітету, опитування, презентація кращих

ідей родинного виховання, клуб спілкування, клуб взаємодопомоги, родинний клуб, школа молодих батьків, створення групи батьківських порадників тощо [3, с. 8].

Колективні: батьківські конференції, дні відкритих дверей, вечори запитань і відповідей, виставки спільних робіт, батьківські тренінги, перегляд ранків, спортивних змагань).

Творчі: розваги, свята, спортивні змагання, дні відкритих дверей, спільний відпочинок у вихідний день, тематичні групові зустрічі за круглим столом, дебати, обмін думками та інші.

Досвід роботи доводить, що найпопулярнішою і найпродуктивнішою формою роботи педагогів з батьками і родиною є індивідуальна.

Все це сприяє і мотивує інтерес батьків до виховного процесу в цілому і моральному вихованні дітей зокрема, поваги до особистості педагога та його праці, допомагає встановлювати позитивну атмосферу співробітництва. За цих обставин, батьки виступають не в ролі експертів чи спостерігачів роботи вихователів, а стають рівноправними партнерами і союзниками.

Удосконалювати роботу з батьками – це означає, за необхідністю, вносити зміни, які збагачують зміст і форми роботи, покращують різні її показники та роблять цю роботу більш доцільною, сучасною, гнучкою. Процес удосконалення досить довготривалий та носить безперервний характер. Його можна і варто здійснювати у різних напрямках. Методологічною основою всеобучу має стати: народний педагогічний досвід та досягнення вітчизняної і зарубіжної наукової педагогіки з питань родинного виховання. А щоб педагогічний всеобуч був достатньо ефективним, під час його планування варто передбачити якісні відмінності та особливості різних груп і типів сімей, які до них відносяться, тобто чітко їх диференціювати.

Особливу увагу в роботі з батьками варто приділити вихованню у дошкільників позитивних почуттів, розкриттю всієї гами переживань дітей. Програма розвитку дитини «Я у світі» звертає увагу педагогів на необхідність переконання батьків у тому, що саме різнобічний і гармонійний розвиток

дошкільнят гарантуватиме їм легке входження у шкільне життя, готовність до нього. Щоб принципи взаємодії та співробітництва виявилися такими, що реально діють, дошкільний навчальний заклад має відмовитись від монологу, від звички лише керувати батьками, натомість віддати перевагу діалогу, який би передбачав урахування досвіду, поглядів, думок з того чи іншого питання різних членів сімей. Звичні форми і засоби організації роботи дошкільної установи мають демократизуватись, наблизитись до батьків, надати їм право голосу. Тому показниками оптимальної, налагодженої співпраці дошкільного навчального закладу і сім'ї можна вважати:

- міру співучасті (реальної, дієвої) батьків у житті дошкільного закладу, дитячої групи;
- позитивний тон взаємин батьків з вихователем, довірливе ставлення до нього;
- бажання дітей відвідувати дошкільний навчальний заклад, свою групу.

Практика показує: жодні заходи не дадуть позитивних результатів, якщо до них не залучати батьків, якщо і проблеми, що потребують вирішення не розв'язуватимуться разом з ними – першими і найавторитетнішими вчителями. Коли між педагогами дошкільного навчального закладу та родиною немає протиріч, батьки розуміють, що співпраця з педагогом необхідна, що саме від оточуючих дитину дорослих залежить як проживе вона своє дитинство, чому і як навчиться та які враження залишаться на все життя.

Висновки. Отже, педагогічне середовище розвитку дитини залежить від тісної взаємодії ДНЗ і сім'ї, оскільки в сучасних умовах координація виховних дій сім'ї покладена на освітні установи і від того, як організована і реалізована в ній робота з батьками, значною мірою залежить успішність процесу навчання і виховання дітей [5, с. 6]. Тому, важливою умовою успішного морального виховання дітей є залучення їх батьків та усіх дорослих членів сім'ї до співпраці з педагогічним колективом, до активної участі в житті навчального закладу, групи, в яких перебуває дитина.

На завершення необхідно зробити наголос на тому, що ще багато аспектів, пов'язаних з моральним вихованням дитини потребують подальших глибоких досліджень.

Література:

1. Алексеєнко Т. Педагогічні проблеми молоді сім'ї: Навч. посібник / Т. Алексеєнко. – К.: ІЗМН, 1997. – 175 с.
2. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» / Наук. кер. та заг. Ред. О.Л. Кононко. – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430 с.
3. Бех І. Моральна педагогіка: правила майстерності / І. Бех // Дошкільне виховання, 2010. – № 3. – С. 2-8.
4. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання // Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції / О. Вишневський. – К.: Школяр, 1997. – С. 78-122.
5. Кондратенко Р. Метод проектів у роботі з батьками // Дошкільне виховання / Р. Кондратенко. – 2008. – № 5. – С. 11-13.
6. Ладивір С. Секрети батьківської педагогіки // Дошкільне виховання / С. Ладивір. – 2008. – № 6. – С. 3-6.
7. Полякова О. Робота з батьками в дошкільному закладі // Дошкільний навчальний заклад / О. Полякова. – 2007. – № 4. – С. 2-16.

В статтє раскрыта проблема воспитания моральных качеств личности в условиях сотрудничества дошкольного учебного учреждения и семьи.

Ключевые слова: моральное воспитание, ребёнок дошкольного возраста, взаимодействие дошкольного учебного учреждения и семьи.

The problem of the education of moral qualities of the person in the conditions of cooperation of infant school and family is expressed in the article.

Key words: moral education, the child of preschool age, cooperation of infant school and family.